

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET KÖNYVTÁRA 1899-BEN.

Az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtára 1899. évi állapotáról dr. *Gyalui Farkas*, az igazgató ideiglenes helyettesítésével megbízott úr a következő jelentést terjesztette az egyesület évi közgyűlése elé:

Mindenek előtt a személyi változásokkal kell kezdenem, oly jelentékeny változások történtek a lefolyt évben. Dr. *Ferenczi Zoltánt*, a könyvtár igazgatóját Ő Felsege a budapesti egyetemi könyvtár igazgatójává nevezte ki s így könyvtárunknak 9 éven át igazgatója eltávozott 1899 december elején. Dr. *Ferenczi Zoltánt* 1891 június 1-én választotta meg az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtárigazgatónak. Allását 1891 július 2-án foglalta el. Az egyletnek a kormánnyal kötött újabb szerződése után 1896 július 13-án Ő Felsege az egyetemi könyvtár igazgatójává nevezte ki, mely kinevezés által, a szerződés értelmében, egyúttal megmaradt a Múzeum-egylet könyvtárigazgatójának. Mint a múzeumi könyvtár igazgatója, *Ferenczi Zoltán* új korszakot nyit meg a könyvtár történetében. Az alapvető munkálatokat végzett dicső elődje, *Szabó Károly* után az a kötelessége volt, hogy a könyvtárba a modern könyvtári tudományok által kívánt újításokat hozza be, hogy ezek segítségével a könyvtárt használhatóbbá tegye. A *Szabó Károly* hosszas betegeskedése alatt felgyűlt hátralékos munkák elvégzése után lassan átalakult *Ferenczi Zoltán* igazgatósága alatt az egész könyvtári kezelés. Behozta a modern könyvtárban nélkülözhetetlen szerzemény-könyvet, igtatót, a könyvkivételt egyöntetűvé tette, a két könyvtárnak hat különböző alapczédula-katalogusát egybeolvasztotta, befejeztette a Múzeum-egylet szakkatalogusát is, rendezte a Régi magyar könyvtárt, a kéziratár egy részét katalogizáltatta s a nagy *Wesselényi*-levéltárt átvéve, teljesen rendezte. A könyvtár új szervezeti szabályrendeletét kidolgozta. Mindezek csak főbb részei működésének, mely az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtárát különös figyelemre és szeretetre méltatta, belátván e könyvtárnak az erdélyi részekben oly nagyfontosságú rendeltetését: az erdélyi részekre vonatkozó művek gyűjtését. A könyvtárnak a közönség iránt való működésében, a legnagyobb liberalizmussal az újabb kor szellemének helyet adott. Igazgatósága alatt a könyvtár jelentékenyen gyarapodott minden tekintetben. Annak, a ki a könyvtár történetét megírja — ha Isten megengedi talán magam vállalkozom e föladatra — *Ferenczi Zoltán* igazgatósága idejét, mint a könyvtár újjáalakulásának kezdetét kell tekintenie. Annak a kornak, melyben úgy a múzeumi, valamint az egyetemi könyvtár átalakítva, nagy lépésekkel közeledett ahhoz, hogy elfoglalja helyét az európai jelentékenyebb modern könyvtárak közt. Nem rajta múlt, hogy rövid idő alatt teljesen nem fejeztük be

a munkát, de a mit az ő lelkesedése, szorgalma, kitartása és kötelességtudása emberileg megtehetett, azt megtette s a többit elvégezni a közel jövő feladata és halaszthatatlan kötelessége. Most már csak előre haladhatunk ezen az úton s megállanunk nem szabad.

Másik veszteségünk: a halál elszólította hivatalától id. Böhm Mihály segédőrt, 1899 augusztus 22-én. Életrajzát az Erdélyi Múzeumban közöltük már, temetésén az Erdélyi Múzeum-egylet kegyelettel vett részt s koszorút helyezett koporsójára. Megérdemelte az elhunyt e koszorú minden levelét. Könyvtárunk iránt való hűsége, kötelességtudása, pontossága, melyről mindnyájan példát vehettünk s a közönség iránt való szeretetteljes szolgálatkészsége becses munkatárssá, szeretett kollegává tették. Nyilvános könyvtárban megbecsülhetetlen az olyan tisztviselő, ki a közönséggel érintkezve felfogja hivatását, érzi szívében, hogy ő nem gép, hanem teljesítője annak a fontos feladatnak, hogy a könyvtár használatát minél könnyebbé, kellemesebbé, vonzóbbá tegye mindenki részére. Az a könyvtár, melyben ilyen szellem nincs: félig zárva van. Elhalt öreg kollegánk emlékének, működése elismerésének áldozunk e kegyeletteljes megemlékezésünkben. Az eltávozott igazgató helyébe, mint helyettes, az egyetem tanácsa engem bizott meg s e megbízatást a vallás- és közoktatásügyi miniszter is megerősítette. Böhm Mihály helyét pedig egyelőre napidíjasul Székely Jánossal töltötte be, ki az év elején idegbetegséget kapván, öngyilkos lett. Helyébe Szádeczky Béla választatott meg s működik 1899 márczius 1-je óta. Továbbá Derzsi Odön múzeum könyvtári napidíjas az egyetem könyvtárához neveztetvén ki 1899 október 15-én, helyébe Korber Ernő math.-term. tud. kari hallgató, majd az ő távozása után 1899 november 20-tól kezdve Faragó László bölc. kari hallgató neveztetett ki. A könyvtár átvétele s a távozó igazgató részéről kezeimhez való átadása 1899 december 8-án történt meg. E hivatalos átadáson az Erdélyi múzeum-egylet igazgató választmánya dr. Békésy Károly, dr. Gergely Samu és dr. Posta Béla urakkal képviseltette magát.

A lefolyt évben a könyvtár gyarapodott vétel útján 730 kötet és füzet, ajándékban 412, köteles példányban a mi most már szintén ajándéknak veendő 213, összesen 1355 kötetrel és füzetrel, melyek a szerzeménykönyvbe, vagyis alapleltárba mind be vannak jegyezve. A gyarapodásból teljes nyomtatvány, vagyis új mű 911 kötet és füzet, résznyomtatvány 444 füzet és kötet.

Könyveket adományoztak könyvtárunknak (1899-ben): Abt Antal, dr. 2, Arany Lászlóné, Özv. (Arany János kisebb költ. Kézirat.) Balló István 1, Barcza Imre 1, Belügyminiszterium, Berliini akadémia 1, Bodrogi János. Budapest főv. stat. hiv. 1, Budapesti egyetemi könyvtár 1, Debreczeni 100 éves jubileumot

rendező bizottság 5, De Gerando Antonia 1, Domanovszky Sándor 1, Egri érsekség 1, Eisler Mátyás 1, Erdélyi irod. társ. 1, Esterházy Kálmán, gróf 6, Ferenczi Zoltán 24, Finály György dr. és Gábor 246, Flatt Károly, Földművelésügyi miniszt. 3, Földtani intézet 1, Fővárosi statisztikai hivatal 1, Fővárosi tanács 1. Franklin társ. 1, Gál Kelemen, dr. 1, Gyalui Farkas dr. 2. Kalliáni Adám, Képviselőház 9, Kolozsvári keresk. és iparkamara 3, Kolozsvár városi tanács 1, Komáromy Andor 1, László Ferencz. Magyar. tud. akadémia 3, Márki Sándor 4, Nagy Mór 4, Nemzeti múzeum 4, »Prot. Szemle« kiadóhivatala 1. Bárány Radákné. (Régebbi adomány), Román irod. és közműv. társulat, N.-Szeben 9, Sárközy Lajos 2, Sculek (580 sz. E. sz.) Simó János 1, Stein János 2, Szádeczky Béla 2, Szádeczky Lajos 1, Történelmi Társulat 1, Veres Endre dr., Wahlner A., Wesselényi család 29 művet.

Ki kell emelnem ez adományok közül mint jelentősebbeket a következőket: a Wesselényi-család levéltárából 29 mű 34 kötetben. Esterházy Kálmán gróf 6 érdekes mű, Ferenczi Zoltán 24 mű, Finály Gábor és György 246 mű 338 köt. 25 füz., összesen 363 drb. Ez utóbbi adomány alapítványnak vétetett, adományozói alapító tagoknak kimondatván az ig. választmány által. A kéziratár igen becses ajándékot kapott özv. Arany Lászlóné urhölgytől, ki Arany János kisebb költeményeinek kézirati példányát küldte ajándékba.

Vétel után kiadtunk, 1899-ben könyvekre 1506 frt 40 krt (de ehhez hozzájárul még 1400 frt, mely tényleg 1899-ben vásároltatott s melyet 1900-ban kell kifizetni), könyvköttetésre 742 frt 85 krt, könyvtári kiadásokra 152 frt 15 krt, összesen 2401 frt 40 kr. Az összes könyvet feldolgoztuk s a könyvvállományba igtattuk. A kéziratár katalogizálása jelentékenyen előrehaladt, a Wesselényi-levéltár ügyszólván teljesen rendezve van, néhány kézirat kötete maradt még leírandó, mit mielőbb befejezünk.

Könyvtárunk használatáról a következő adatokat adhatjuk: Az egyetemi könyvtárral közös olvasó teremben 1899-ben megfordult 14,541 olvasó, a kik helyi használatra kikértek 13,361, házi használatra 3220, összesen 16,581 kötet és füzetet. Letett index volt 1041. Egy óra esik átlag 1235, egy napra 42 olvasó. Az 1898. év statisztikai adataihoz képest jelentékeny emelkedés van a forgalomban. Statisztikánk egyébiránt nem is mutat egészen hű képet, forgalmunk nagyobb, mint a mekkora ki van tüntetve. Teljesen hű statisztikát azért nem adhatunk, mert a könyvtár helyiségei nem olyanok, hogy minden egyes mű használatát jegyezni lehessen. Így például az egyetemi professorok és más buvárok által nem az olvasó teremben használt művek nagy része nincs fölvéve a statisztikába, nincs is időnk arra, hogy a statisztikát minden részletében teljesen vezessük. De még ez a tökéletlen statisztika is mutatja, a mit szemmel láthatunk minden-

nap, hogy könyvtárunk helyiségei minden tekintetben szűkek és elégtelenek. Elmondhatom, hogy ha helyünk volna, gyakran sokkal több, talán még egyszer annyi olvasó jönne. Nagy sajnálattal, de az általam ideiglenesen nyert megfizető megbízatás kötelességének tudatában, minden kerülgetés nélkül ki kell jelentenem, hogy könyvtárunk jelenlegi helyiségével tarthatatlan állapotokba jutottunk. Sem könyveink elhelyezésére, sem olvasók részére elegendő hely adására már nem vagyunk képesek. Az egyetlen nyilvános könyvtár vagyunk Kolozsvárt. Egy városban, mely 44 ezernyi lakossal, közte 1200 egyetemi hallgató és mintegy 70 egyetemi tanárral, rá van utalva egy könyvtárra, melynek olvasó termében 40 embernél több nem fér el. Nincs helyiségünk arra, hogy érkező folyóiratainkat kitegyük közhasználatra, nem tudunk alkalmas kézi-könyvtárt létesíteni s nincs helyiségünk arra, hogy egy tudós számára megfelelő külön szobát adjunk, hol a kéziratokat is háborítatlanul lehetne használni. Olvasó termünk nem alkalmas arra sem, hogy a helyi használatra kiadott művekre tökéletes ellenőrzést gyakoroljunk. Könyveinket alig tudjuk elhelyezni, a már megtöltött könyvszekrényekbe új polczokat kell tételnünk és úgy beszorítanunk a szaporodást. Duplumaink számára nincs helyünk, ezek egy részét az épületeken kívül kellett elhelyeznünk egy kamarába. Mindezek mellett pedig keskeny, alig néhány lépésnyi távolságra van a nemzeti színház százados épülete tele gyűlékony anyagokkal, fenyegetve azzal, a mi legtöbb színház sorsa, hogy leég s ez esetben legnagyobb veszedelmet hozhatja pótolhatatlan könyvtárunkra és kéziratárunkra. Mindjárt, hogy a könyvtár vezetését átvenni ideiglenesen szerencsém volt, fölterjesztést intéztem a tekintetes egyetemi tanács útján a közoktatásügyi kormányhoz, kérve, hogy a könyvtár ablakai vastáblákkal elláttassanak a mit egyszer már eredménytelenül kértünk előbb is, továbbá sürgősen indítványozva, hogy a könyvtár könyvállománya tűz ellen a viszonyok által megengedett összeg erejéig biztosíttassék. Az egyetemi tanács bölcsessége az ügyet olyan helyzetbe hozta, hogy mindkét kívánság teljesülni ígérkezik. De mindez csak elővigyázati intézkedés, a fő, hogy minél előbb és minél sürgősebben új könyvtár-épületet kapjunk. Minden nap, melylyel ez ügy elhalasztatik, veszteség és kár nekünk. Addig míg új könyvtárunk nincs, nem szólva a minket folyton fenyegető veszedelemtől, hivatását sem teljesítheti kellőképen a könyvtár. Nem lehetséges végrehajtanunk azt a tervünket sem, hogy újabb felszólítást és kérést intézzünk az erdélyrészi közönséghez, régi erdélyi nyomtatványok és kéziratok adományozására, hisz alig tudnók elhelyezni, ha nagyobb adomány érkeznek; a budapesti egyetemi könyvtár dublettái, melyeket ajándékba kapott a velünk egy hajlékban lévő egyetemi könyvtár, évek óta ládáokban csoma-

golva hevernek a folyósón és előszobákban, mert nincs helyünk. Az a reményünk azonban, hogy a közoktatásügyi kormány, mely ide évek óta valóban bámulatos munkával és áldozatokkal emeltetett pompás épületeket az egyes tudomány-szakok részére, most a könyvtár érdekében, mely valamennyi tudomány-szakot egyaránt szolgál, a lehető legrövidebb idő alatt megvalósítja azt a kifejezett határozott szándékát, hogy Kolozsvárt az erdélyi múzeum és egyetemi könyvtár számára megfelelő végleges könyvtár épületet emeltessen. Vajha ez így volna s a kormánynak ezt a határozott komoly tervét semmiféle ok és kérdés ne bonyolítaná, ne zavarná meg és ne késleltetné. Mert e terv tovább halasztása nagy károkat okoz, sőt ki kell jelentenem, veszedelmet is hozhat könyvtárunkra. Együttal hátramaradást ama nemes és fontos célokra, melyeket az Erdélyi múzeum-egylet könyvtára több mint 40 esztendeje szolgál ebben a hazarészben.

Nemcsak minket tenne boldoggá, ha immár megérnék azt, hogy az ország e jelentékeny, egészen nyilvános könyvtára hivatásához méltó helyiségben a működését megszorító viszonyoktól szabadúlva teljes erővel fejlődhetnék: de hiszem, hogy az Erdélyi Múzeumot alapító ama halhatatlan emlékü nagy férfiaknak még haló porukban is szellemük öröme és meglegedésére szolgálna az a nap, melyen itt egy hatalmas új könyvtár kapui nyílnának meg a köz részére.

A SZEGEDI SOMOGYI-KÖNYVTÁR ÁLLAPOTA 1899/1900-BAN.

A Somogyi-könyvtár 1899/1900. évi állapotairól, nevezetesen a czímtározás és rendezésről, az évi gyarapodásról, a használatról s a nevezetesebb mozzanatokról jelentésemet a következőkben terjesztem elő.

Múlt évi jelentésemben kiemeltem, hogy a könyvtár régi állományának czímtározása és szakokba osztása az előző évben befejezve lett. E nemben a teendők tehát pusztán a legutóbbi év beszerzéseire és adományaira szorítkoztak, a melyek minden hiány nélkül el is készültek.

Mintegy 900 alap- és utalólap készült s így az alap- és szak-czímlapok száma most már külön-külön az 54.000-et megüti. Az előbbiek 118, az utóbbiak 126 dobozban vannak elhelyezve. A czímtározott újabb állomány is a szakokba már beosztva és elhelyezve lett.

A múlt évben megkezdett lebélyegzések folytatását azonban a személyzet más irányú elfoglaltságánál fogva egyelőre felfüggeszteni kelle. A jövő évben a lebélyegzések folytatása és remélhető befejezése is megtörténik.

E mellett egyes szakokból kisebb mérvű áthelyezések, valamint